

Informacija o načinu izrade Predloga zakona o jedinstvenom vještačenju invaliditeta i obavezama nadležnih ministarstava

Ustavni osnov za donošenje Zakona o jedinstvenom vještačenju invaliditeta, sadržan je u članu 16 Ustava Crne Gore, kojim je propisano da se Zakonom u skladu sa Ustavom uređuje način ostvarivanja, organizacija i nadležnost organa vlasti i postupak pred tim organima, ako je to neophodno za njihovo funkcionisanje, kao i način ostvarivanja ljudskih prava i sloboda kada je to neophodno za njihovo ostvarivanje, kao i druga pitanja od interesa za državu.

Crna Gora je donijela Zakon o ratifikaciji Konvencije UN o pravima lica sa invaliditetom sa opcionim protokolom u julu 2009. godine.

Svrha Konvencije jeste promovisanje, zaštita i osiguravanje punog i ravnopravnog uživanja svih ljudskih prava i osnovnih sloboda od strane svih lica sa invaliditetom kao i promovisanje poštovanja njihovog urođenog dostojanstva.

Usvajanjem Konvencije UN usvojena je i nova definicija lica sa invaliditetom. Lica sa invaliditetom su lica koja imaju dugoročna fizička, mentalna, intelektualna ili senzorna oštećenja koja u sadejstvu sa različitim barijerama mogu otežati njihovo puno i efektivno učešće u društvu na osnovu jednakosti sa drugima.

U postojećem sistemu u okviru pet resora funkcioniše više od 35 komisija, između ostalog i socijalno-ljekarske komisije za utvrđivanje medicinskih indikacija za ostvarivanje prava na dodatak za njegu i pomoć i ličnu invalidninu, pri čemu svi resori imaju svoje komisije kao i kriterijume koji su dominantno zasnovani na medicinskom pristupu invaliditetu (oboljenja i zdravstvenog stanja).

Projekat Reforma sistema vještačenja invaliditeta je kompleksna, strukturna reforma koju Vlada Crne Gore sprovodi u saradnji sa UNDP. Opšti cilj je cjelokupna reforma nacionalnog sistema vještačenja invaliditeta radi uspostavljanja pravednijeg, ravnopravnijeg i lakšeg pristupa pravima na sve vrste materijalnih davanja i usluga za osobe s invaliditetom, u skladu s nacionalnim pozitivnim zakonodavstvom i ratifikovanom UN Konvencijom o pravima osoba s invaliditetom. Cilj je i uspostavljanje jedinstvenih nacionalnih kriterijuma i metodologije za vještačenje invaliditeta zasnovanih na modelu ljudskih prava umjesto trenutno dominantnog medicinskog modela kao i Zavoda za jedinstveno vještačenje invaliditeta. Prema novom sistemu procjene invaliditeta, procijenjeni pojedinci dobiće rješenje o svom statusu i utvrđenom nivou potreba za podrškom. Metodologija uključuje različite nivoe podrške, u rasponu od niskih do visokih potreba za podrškom. Na osnovu ove procjene, sektori će odrediti podobnost za set beneficija i dostupnih usluga.

U sklopu Reforme predviđeno je donošenje Zakona o jedinstvenom vještačenju invaliditeta čija je svrha da obezbijedi primjenu jedinstvenog modela vještačenja invaliditeta koji je usklađen sa Konvencijom, i kojim se potencira potreba da je pored uvida u dijagnoze bolesti i oštećenja koje su dovele do invaliditeta, neophodno imati i prikaz potencijalnih prepreka adekvatnom i nesmetanom učestvovanju u zajednici lica sa invaliditetom, bez diskriminacije i na ravnopravnoj osnovi.

Cilj ovog zakona bazira se na ključnim ciljevima Konvencije UN, kao i na konačnom i potpunom ukidanju prethodno opisanih modela tretiranja invaliditeta kojima se grubo narušavaju ključna prava lica sa invaliditetom.

Takođe, bitno je naglasiti da se ovim Predlogom zakona propisuje i formiranje Registra lica sa invaliditetom. Crna Gora u ovom trenutku nema zvanični registar osoba sa invaliditetom koji bi omogućio efikasno planiranje i programiranje javnih politika zasnovano na dokazima.

U Crnoj Gori invaliditet se sada utvrđuje u pet različitih resora: Ministarstvo socijalnog staranja, brige o porodici i demografije (u oblastima: socijalne zaštite, boračke zaštite, PIO), Ministarstvu rada, zapošljavanja i socijalnog dijaloga (rada, zapošljavanja i profesionalne rehabilitacije lica sa invaliditetom) i Ministarstvu prosvjete, nauke i inovacija i to na osnovu 5 zakonskih i 27 podzakonskih akata.

Sa tim u vezi, neophodno je usklađivanje svih relevantnih propisa kako bi se obezbijedila dosljedna primjena novih rješenja. Neophodno je paralelno sprovesti prilagođavanje zakonodavnog okvira koji se odnosi na prava osoba sa invaliditetom u različitim oblastima.

Urađen je **Predlog Zakona o jedinstvenom vještačenju invaliditeta** i poslat Sekretarijatu za zakonodavstvo na mišljenje. U procesu usaglašavanja Predloga zakona sa Sekretarijatom zaključeno je da se moraju uskladiti zakoni iz domena socijalne zaštite, boračke i invalidske zaštite, penzijskog i invalidskog osiguranja, rada i zapošljavanja i profesionalne rehabilitacije osoba sa invaliditetom i obrazovanja i vaspitanja djece sa posebnim obrazovnim potrebama sa ovim zakonom. Ovo usaglašavanje zakona je neophodno zbog procesa što bržeg utvrđivanja Predloga zakona o jedinstvenom vještačenju invaliditeta, jer će zajedno biti utvrđen Predlog ovog zakona i predlozi izmjena i dopuna zakona iz prethodno navedenih oblasti.

U Reformskoj agendi Crne Gore 2024-2027. godine planirane su aktivnosti - donošenje Predloga zakona o jedinstvenom vještačenju invaliditeta i osnivanje Zavoda za vještačenje invaliditeta u okviru reformske mjere 3.1.3 – Reformisanje sistema socijalne i dječje zaštite radi efikasnije, efektivnije i transparentnije upotrebe javnih sredstava.

U Programu rada Vlade Crne Gore za 2025. godinu usvajanje Predloga zakona o jedinstvenom vještačenju invaliditeta je planirano za I kvartal 2025. godine – ND175.

U Programu pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji 2024-2027. planirano je da se Zakon o jedinstvenom vještačenju invaliditeta donese u I kvartalu 2025. godine.

Usklađivanjem zakona iz oblasti socijalne i dječje zaštite, boračke i invalidske zaštite, penzijskog i invalidskog osiguranja, rada i zapošljavanja i profesionalne rehabilitacije osoba sa invaliditetom i obrazovanja i vaspitanja djece sa posebnim obrazovnim potrebama sa Zakonom o jedinstvenom vještačenju invaliditeta obezbijediće se pravna sigurnost i dosljedna primjena novih normi u praksi. Ovo je ključno jer se odnosi na osjetljivu populaciju koja mora imati jasne informacije o svojim mogućnostima i načinima ostvarivanja prava. Prilikom podnošenja zahtjeva, korisnici treba da budu upućeni u svoja zakonska ovlašćenja i procedure, bez dodatnih administrativnih prepreka ili pravne nesigurnosti. Zbog toga je nužno da reforma bude cjelovita i sprovedena na način koji u potpunosti štiti interese onih na koje se odnosi.